

સંગીત સતિ ભદ્રા નાટક.

—

લેખક—

જેશી શીવશંકર માહુનલાલ.

તા. વીનનગર   શ્રી પાલડી   પાર્ટ ઉમતા

—

પ્રકાશક—

વીરનાથ ગંગાનાથજી.

આ નાટક કોઈએ જાપવું અગર જાપાવવું નહિ, જાણવું અગર
જાણવાવું નહિ.

૧૧ એપ્રિલ પ્રી. પ્રેમમાં આ બાલાલ દરગોવનદાસ મદદદેવે જા'યુ.
૨. જુની મુશ્કેલી એક—અમદાવાદ.

૧૫૧ ૧૯૮૧

નંબર ૧૦૦૦

સને ૧૯૨૫

કીંમત રૂ. ૦-૮-૦

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૌપીરાખિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૮૫૨૪ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ વેગલ સાહેબના

વિષય ૬-૧૨

સંગીત સતિ ભદ્રા નાટક.

લેખક—

જેશી શીવશંકર મોહનલાલ.

તા. વીસનગર મુ. પાલડી. પોસ્ટ ઉમતા

પ્રકાશક—

વીરનાથ ગંગાનાથજી.

આ નાટક કોઈએ છાપવું અથવા અપાવવું નહિ, ભજવવું અથવા
ભજવાવવું નહિ.

સંવત ૧૯૮૧

નંબર ૧૦૦૦

સને ૧૯૨૫

કીમત રૂ. ૦-૮-૦

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
૨૫૨૪
ગુજરાતી કોપીસર્જન-સંગ્રહ
પાત્રો.

મુનધાર...	...	...	...	...એક બાળવતાર
નદી ...	...	...	...	તેની સ્ત્રી
વીરુચ...	...	...	...	મુનધારનો મીત્ર
દંતુરા...	...	...	...	ત્રાંબાવટીનો નયનચૈત
કુષ્માબા .x.	...	...	...	...દંતા શેડની કી
લલીતા...	...	...	...	દંતાની લીકરી
કસ્તુર ...	...	...	...	...દંતા શેડના પુત્ર
બાળારામ	...	...	...	ત્રાંબાવટીનો વ્યાધલ
વીરચંદ	...	...	...	...ગંભાવરનો શેઠ
ભદ્રા	...	...	...	...તેની પુત્રી
શાહંદબા	}	...	...	બેનપણીઓ
મુલગા				
ગેરીબા				
દેવીબા	...	...	...	ભદ્રાની માતા
લાલો...	...	...	...	એક વેપારી વણજરો
મુરાલ...	...	...	...	એક ચોર યા તસ્કર
ત્રંબકસેન	...	...	...	ત્રાંબાવટીનો રાજા
મુરબખાઈ		...	...	...વણજરાની સ્ત્રીઓ
મુનતાબાઈ				
પુખાવટી...	...	...	...	...મણીપુરની ગુણકા
વીરજ	...	...	...	...ઉજવેનનો રાજા

અંક ૧ લા.

પ્રવેશ પહેલો.

સુત્રધાર અને નદીયા સાથે પ્રવેશ કરે છે.

ગુણપતિ લાગુ પામ વંદુદેવી ગુણપતિ લાગુ પામ—રેક.

કમળ બન્નદિક ચરણ કમળમાં, સોળ ચિન્હ સુખકાર—વંદુ.

કમળ પદ્મળ કમળ સરીખાં, પુનરી શક્તી પદમાંય—વંદુ.

અદરીધી કર જોડીને હિમી, જ્ય જ્ય સખઃ ઉચાર—વંદુ.

નખ શીખ સુધી નાય નીરખતી, પુનરી સતી હરખાતી અપાર—વંદુ.

ચંદન પુષ્પને મીઠળ ચોખા, લલ પુન્યા મોસાર—વંદુ.

વીમળ વાણી દેખે દેવા, લળી લળી લાગુ પામ—વંદુ.

મુદમતી હરી હરજો હમારી, શીવ શંકર તુજ દસ—વંદુ.

નદી—હે ! મણેચછ આજે શેનો ખેલ લગવવાનો છે.

સુત્રધાર—હે, પ્રિયા આજે સતિલક્ષ્મીનો પાક લગવવાનો છે.

નદી—નાહ, અ.જે તે વાત સુણી મને બહુજ આનંદ થયો.

પણ આપણા મીત્ર વીંદુશક્તી મદદ માગે તો સાર (મિત્ર કંઠી જાયછે)

આશાવરી.

સુત્રધાર—નાટક પાત્રનો વેશ સજ્જવો હજુ કેમ વીંદુશક ના આવ્યો

વીંદુ—(મિત્રેશ કરી) આવ્યો વેશ રમીને વીંદીત્ર દરમાવો હુકમ હવેમીત્ર.

સુત્રધાર—આજ રંગભોમીમાં આજ રંગભોમીમાં સતીઅક્ષ નાટક

લગવવું તેમાં ખર્ચ છે તારો સજ્જન હસવા હાસ્ય વચન

જોશી માને શું મહેનત તું જોલ યરાયર તું અંતર જોશી

વીદુશક-- સત્યપથતા નવ સાકુ, નીત જમવાની ટેવ પડી મુજને
જે તે મુજને મળશે સુત્રધાર હું બજવીસ સેવા સારી

સુત્રધાર-- જરૂર વીદુશક જમજો જરૂર વીદુશક જમજો
સવારના પહેરમાં સીધું મળશે સાક.

રંગે હાસ્ય પ્રસંગે બજવજો તું ચતુર કામ તાર.

(સ્વામત) એમ કહી ચાલ્યો નવ છે.

વીદુશક--

મારી વીજળીને કેમ સાગી વાર મારી વામીને કેમ લાગી વાર.

વીજળી--આતા આપો આવી સ્વામીનાથ.

વીદુશક--પ્રીયા બાજે આપણે ઉત્તમ ખેત્ર બજવવો છે તો આ
સલાતું મનરંજન ગાયન બોલો--(વીજળી બોલે છે.)

રાગ-આશાવરી.

રહુ ત્રાંખાવટી જ્યાં નમ્ર બસે ત્રંબકશૈન ત્યાં રાગ
પાળે ધર્મ પોતાનો સદુજન, પ્રભુ ચરણમાં તેમનું મન.
પરમ પવિત્ર વસે વણાક, નામ દંતા શેઠ સુધાર
ધનવંત સુભગર સુત્ર, કંતુરચંદ નામે છે પુત્ર.
ભુદાસાગર ગુણુ સાર, પુત્ર વરપ થયાં છે અદાર.

પ્રવેશ ર જે.

શેઠ દંતુશા સ્ત્રી સાથે પ્રવેશ કરે છે.

શેઠાણી--સ્વામી આપ્યા દાકરાને સમજાવી પરચુવાને કાલ
કરાવો તો બહુ સાક.

શેઠ--એતો ખર્ચ પણ ક્યાં કહ્યું બાને છે.

(સ્વામત) એવામાં કંતુર પ્રવેશ કરે છે તેને બોલે શેઠ કહે છે.

શે!—હે પુત્ર એક માથે વચન રાખીશ તો ઘણું સાથે

પુત્ર (કસ્તુર)—પીતાજી આપની શી આજ્ઞા છે.

શે!—દીકરા તમે તમારે યોગ કન્યા વરો અને નદી વરો તો
શોક મેંથી દેશી માટે વીચાર કરો.

કસ્તુર—પીતાજી આ જુદી માથા છે અને સર્વે જગતનું
સુખ કાચું છે તો મને સંસારમાં કંઈ સાર જણાતો નથી અને
ત્તી છે તેજ દુઃખ અને શોક ઉપવનવતાર છે.

શે!—દીકરા દુઃખ નહિં પણ સુખ આપનાર તથા સ્વર્ગે
લંછ જતા, તેકે—ગૌતમ, યા જનક, વશિષ્ઠ, તુલસીદાસ એવા
અનેક ઇષ્ટો પદ્મ મંસારી કતા ને સંસાર—માનવ રાજ દેવતા
પામેલા તો માથે હું માનવુંજ પડે.

કસ્તુર—મનમાં વીચાર કરી કે જો ના કદીશ ને વેળા ના
પિતાજી મારા ઉપર કોપાયમાન થાય તે હીક નદી પણ મંછ ખીજ
મુકતી કરવી એમ વીચારી પીતાજીને કહે છે. હે ! પિતાજી હું
તમારા વચનને માન્ય આપું છું પણ મારો દેહરો જે ત્તી પુરો
કરે તેની સાથે લગ્ન કરવું.

શે!—જાણે તે પણ બહુ સાથે દોહરો તૈયાર કરો.

દોહરો.

કર કાળમાં કામની સંજવી હારે સુહ,
જેમ કીરણ દીનકરતાં તણ્યાં રાખી શકે તે કાણુ
રણમાં લુગણુ જામ વાપ શું જાણે વળજે,
હાથી હંતણુ કાણ કરીલે આજવ બળજે,
મહે મેરૂ ગીરીમાં શીશુ જાણ સીકને અરપે,

મણીધર મણી મરોડ હોડ અરણ્ય જળ પેસે

લે ગદમખ કરોડ બાલુ લુધ વતાવજે

અગમની ગમ વક્ષણુ સહેતો એવેમો તનથી તકે

કરેતુર—પીતાણ આ દોદરો કોની સાથે મોક્ષવો.

શેઠ—આપણા કુળગારને આપો, (ચાકર જાય છે)

આહારામ બાળારામ—કેમ શેઠ શું કામ પડ્યું ફરમાવસો

શેઠ—મહારાજ આ દોદરો લઈ દેશમાં ફરવા નીકળો કે

શ્રી પુરો કરે તેના પીવાને મળીને કન્વાતું માયુ કરજે.

દોદરો લઈ બાલણુ દેશવિદેશ ફરતો મંગાધર ગામમાં આવી
પહોંચ્યો બહુ દેશ ફર્યો પણ દોદરો પુરો ન થવાથી ઉદાસ થઈ
મંગાધર ગામમાં જગીયામાં આરામ લેવા ઉતર્યો અને ત્યાં સુજેથી
સુતો છે.

પ્રવેશ ૩ જો.

ગામ.

મંગાધર—ભદ્રા—સાણુંદબા—સુભગા—ગેરીબાઈ—સર્વે જગીયામાં
રમવા આવે છે.

ભદ્રા—ચાલો બેનો આજે આપણે એક મરખો ગામજો.

સાણુંદબા—જલ્દી સાર ચાલો ત્યારે

(રાગ—નરવર વસંત થઈ નાચી રહ્યો.)

આ તન રંગ પતંગ પણ ઉડી જશે,

ઉડી જશે જરૂર ઉડી જશે—આ તન

સાખી—કાચી કાચા આ જની, તેનો સો વીશ્વાસ,

અંત સમે આ સર્વેનો, જરૂર થાશે નાશ.

આ તનરૂપે તારેં તુટી જસે-આ તન.

સાખી-હુઠી મ'યા જગતની જુઠી જગ વહેવાર,
તેમાં મન મોહી રહ્યું પણ અસાર છેજ સંસાર.
હરી ભજનથી છોટા સૌ મોટા થસે-આ તન.

સાખી-પ્રભુ ભજન હથીવાર છે, કાળતણું હજીનાર,
રમરણ સીતારામનું કરીએ ધરી મન ભાર.
શીવ સતીયા જુગ છૂતી જસે-આ તન.
(આમ રેમતાં રમતાં મુસાફર પાઠાણુ તરફ દ્રષ્ટી મઠી)
ઝેરીના-જુઓ જુઓ બેનો પેનો કાણુ મુસાફર હસે.
સાણુંદર્યા--આલોઆપણે પુછીએ
મુખગા--તમે કાણુ છો ? અને ક્યાંથી આવ્યા છો શા કામે
આવ્યા છો.

બાળારામ--એન હું ત્રાંબાવટીથી એક દોહરો લઇ નીકળ્યો છું.
પણ હજુ કાઠએ પુરણુ કર્યો નથી.
ભદ્રા--લાવો દોહરો તો ખતાવો (દોહરો લાવ્યાં બેઠને બહા ?
આ દોહરો શું બારે અટકાવા જ્યેવું છેજ નહીં)

વેણી વામુઠી નામ મામ સવામજ કેરો ભરજેબન વણામ
વપુ સુદર વર વસે છદુ આકારે વદન મનમોહન મહા મુદે
અંજુજદસણાં નેણુ વેણુ અમૃત જશુમે જણે કામ કટારીયો
દંત મત્રીસ દાડમકળી ભાગ્યસુભાગ્યની ભામની તેતુજને ભદ્રામળી
આળા--એન તમેએ દોહરો પુરણુ કીધો પણ તમારા પીતાજી
રહે છે.

ભદ્રા--સહ મહીમાં શીરચંદ્રાનું પર પુજતા જાઓ.

(સ્થળ--વીરચંદ્રશેઠ્ઠાં ઘર અને શેઠ શેઠાણી સુવે)

(શેઠ મહારાજને આવતા જોઈને)

શેઠ--પધારે મહારાજ પધારે કાણુ હો ને ક્યાંથી આવ્યા છે.

બાળા--ભાઈ. ત્રાંબાવટીના વીંપ છું. ને દોહરો લઈ અહીં આવ્યો છું.

શેઠ--કોણે આપ્યો છે.

બાળા--શેઠ કસ્તુર દંતાશેઠના દીકરાને કન્યા માટે

દોહરાની સરવે હકીકત જણાવે છે અને શેઠ સગ્ન લખ્યા મહારાજની સાથે મોકલે છે. બાળારામ ઘેર આવે છે, ને સગ્ન સેઠને આપે છે.

પ્રવેશ ૪ થો.

સ્થળ.

(ત્રાંબાવટી, દંતુશેઠ, કૃષ્ણાબા, કસ્તુર સરવે.)

મહારાજ દોહરો તથા સગ્ન આપે છે.

શેઠ--મહારાજ આ દોહરો કોણે પુરો કર્યો ને સગ્ન કોણે મોકલ્યું.

બાળા--આ દોહરો મંગાધરમાં શેઠ વીરચંદની દીકરી ભદ્રાએ પુરો કર્યો છે. (સગ્ન પણ તે શેઠે મોકલ્યું છે)

હવે શેઠ જાનની તૈયારી કરી અને ચાલતા થાય છે
મંગાધર મામ આવી પહોંચ્યા અને વર-કન્યા પરણી રહ્યાં અને ભદ્રા તથા તેની સાહેલીઓ સરવે જાનીવાસે બેસી અરસપરસ વાત-બીત કરવા લાગી.

(રાજ-બહેનો પતિવ્રતા નીજ ધર્મ તમે રચીદારએ.)

સાહેલીઓ—

સૈયર સીયળ આભુશણ સદાય બંને પારીયેર.
 પતિ સેવામાં માની બતી બાનંદ
 એવા સણુગારેથી સદાય બંને શોભાવીયેર.
 ઝાંઝર તો ઝરણાતણું કંચુકી કંચ વચન
 દાર નાથ નામનો પેરો પ્રી મન ભાવ
 સાડી શીયળ સુંદર જોડોયે તે સાથ-એવા સણુગારેથી.
 નાથ નામની નયણી, હુકમ દેવાનો દાર.
 સજ્જરીનાં સાંકળાં, વીચાર વીજવા બાપ.
 પતી દર્શનમાં માનીએ સદા સુખ-એવા સણુગારેથી.
 અમર તો આજ્ઞાતણું, યુગે ચીત વીચાર
 પેહેરે પ્રીતે પ્રેમદા, ધન્ય ધન્ય અવતાર.
 સેવા સાળુ પેરી સદાય કંચ રીઝાવીયેર-એવા સણુગારેથી.
 બાજાં વડીલની પાળીએ, કરીએ શુદ્ધ વિચાર
 શીવ સંતોષ સંખીને, જાણે નાથ આધાર
 માળા મનની સજ રવામી સેવા ઉઠાવીયેર-એવા સણુગારેથી.
 ઝીરીયા—એન લદા બેસો હું જરા મારી માતાજી પાસે
 આવું.
 મુલગા—લદા એન હું પણ જઉં છું
 લદા—કેમ એન હું મને એકથી મૂકી જશો.

સુભાગ્ય-ના,ના, બેનહીકર ન કરીશ પા કસાકમાં પાછી આવશે

(સાહેલીઓ ગમ છે ને કરતુર આવે છે.)

ભદ્રા એકદમ હીચકા ઉપરથી ઉઠી બાલુએ ઉભી રહી છે
કરતુરે હાથ પકડી જોડે બેસાડી.

કરતુર—હે સી, તમોને એક કુકમ છે કે ત્યાંસુધી કું તને
તેકવા ન આવું ત્યાંસુધી તારે મારા શહેરમાં આવવું નહિ.

ભદ્રા—હમે જેવો કુકમ પણ મને તમારું ગામ ક્યારે ખતાવશે.

કરતુર—હે સી ! ત્યાં કાંઈપણ જોવા જેવું નથી પણ મારા
પીતાએ એક મહાદેવનું દેવળ ગંધાવું છે ને મહાદેવનું લીંગ બાંધા-
વાળું છે ને તેની નીચે સુરંગ ખોદી છે સુરંગ મારા ઘર સુધી છે
આ વાત કોઈ જાણતું નથી.

સતીભદ્રા—મહે સ્વામીનાથ, પણ આ દાસીને વીસારશોમાં

રાગ આશાગોડી.

આપ તણી ઉપકારી રસીલા કું આપ તણી ઉપકારી,
આપ મળે કુંખ સમજું નીવારી-હરજે છે મનકું બારી-રસીલા.
કૃતાર્થ કાસી તમ દરજનથી-હીરછત્ર છે સુખકારી-રસીલા.
તમવીણ દેવ કુંજે નહી કાછરે-ઝાંઝું શું કહીએ ઉચારી-રસીલા.
અનીયમ પ્રથુયકી છે ખારા-વાલા ન દેશો વીસારી-રસીલા.

કરતુર—કાંઈ શીકર નહીં હાથ અહીં રહેા થોડા દીવરામાં
આવીશું આમ કહી ચાલ્યો જાય છે અને શેઠ જનન લઈ ઘેર તરફ
આવતા થયા થોડાક દિવસે ઘેર આવવી પહોંચ્યા.

અંક ૨ જો.

અવેશ ૧ લો.

ત્રાંબાપટ્ટી--કંતુશા શેઠાણી કસ્તુર વિ.એરે.

કુષ્માણ્ડા--શેઠા હજી ભાત કેમ નથી આવ્યા

શેઠ--બજારમાં ફરવા ગયા હશે.

(એવામાં કસ્તુર આવે છે.)

કસ્તુર--પીતાજી આજે એક વીનંતી છે.

શેઠ--શું વીનંતી છે સુખેથી ફરમાવો.

કસ્તુર--પીતાજી મારે પાર્શ્વનાથની બાધા એવી છે કે આશ્વતાં
જવું તે આશ્વતાં પાછા આવવું.(સ્વાગત) મનમાં કે સતી સ્ત્રી પરણ્યો પણ જરાબર કસોટી
નથી થઈ માટે ત્યાં જઈ પરીક્ષા કરવી.શેઠ--ભલે એકાએક જવું તેવી બાધા રાખતાં વીચાર ન
કરવો શાને શાને માટે બાધા છે.કસ્તુર--પીતાજી હું સ્ત્રી પરણ્યો તેનેજ માટે છે. માટે
રજા આપો.

શેઠ--ભલે સુખેથી પધારો અને સાચવી જાતે.

કસ્તુર--મળવશે વેદાંતિ એમ કહી આશ્વતાં ગાય છે, અને

આં ગંગાધર ગામની મધે આવેલી વીરચંદ્રાની દુકાને આવીને ઉભો (વેશખાલ) ગરીબ સ્થિતિથી.

વીરચંદ્ર—કેમ લાઇ કોણ છે ને શા કામે પધાર્યા છે.

કસ્તુર—હું ગાંગાવટી નગરીના હંતુશા શેઠનો ગુમાસ્તો છું અને મારે સેજ તકશર થવાથી નીકળી ગયો છું તો હવે કાંઈ જગ્યાએ દાખલ થવું છે.

વીરચંદ્ર—શો પગાર લેશો.

કસ્તુર—આપ હરમાનો.

વીરચંદ્ર—માસે એકના રૂપિયા પોણાસો આપીશું પછી શી મરશ.

કસ્તુર—(અગત) કે આપણે કયા રૂપિયા કમાવા નીકળ્યા છીએ બહે તેટલા તો તેટલા (આજ દાખલ થયા.)

પ્રવેશ ૨ જો.

(સ્થા—વજુજીરો પ્રવેશ કરે છે.)

ક. ગુમાસ્તો—સાગોએ પડેલા વજુજીરા પાસે જઈ પહોંચ્યો અને પુછ્યું આ માં જેવાણુ થયા છે કે નથી થયા.

વજુજીરો—નાહ હવે જેવાણુ થયું નથી.

ક. ગુમાસ્તો—ત્યારે શા કાવશી આપશે.

વજુજીરો—ગુમારી માસે લાખ પોડી છે તો હરેક મોડના રૂપિયા ૧૦ દસ એવી રીતે આપશે છે.

૬. ગુમાસ્તો—એ ત્યારે માનું (એમ કહી એકલાખની
વીંદી આપી માલ સહ વખારે લયો. આ વાત કહે બાણી ત્યારે
ગુમાસ્તાને પુછ્યું.

શેઠ—કેમ લાઇ દેવો માલ રાખ્યો.

ગુમાસ્તો—શ્રી આ પાવતી (પાવતી વચ્ચે કહે તરત અમક્યા)
એ મુરખા વીના પુછે આશું કયું માફ ગળુ નથી કે આ નાણું
ભરી શકાય.

ગુમાસ્તો—શેઠ મુંગશોમાં સૌ સારાવાનાં થસે (એમ વચુબરે
પણ ઉધરાણી ચાલુ કરી શેઠ ગુમાસ્તાને બહુ ઠપકા દેવા લાગ્યા.

કરેતુર—શેઠ હું તમોને કહું તે પ્રમાણે કરજો.

શેઠ—શું કરીએ કપાળ બેલ બેલ (એ બેસના બેલે છે)

ગુ.—સાહેબ આપ તમામ બધું ચોખ્ખું રાખીનાં પહેરીને કોરો
કે ધનના ઉભરાથી વચુબરો ઉધાર રહે છે.

શેઠ—(કે આ પણ સાફ ખતાવ્યું) બસે તેમ તો
તેમ કરો જી શું (શેઠના કહેવા પ્રમાણે સર્વે દામીનાથી બની
કની ફરે છે, સતી બદા પણ અમુલ્ય વસ્ત્ર પહેરી ખારીએ બેઠી છે
અને વચુબરો પણ ઉધરાણી માટે આવતાં ખારીએ બેઠેલી બદાને
બેઠ મોહીત થયો અને કહેવા લાગ્યો.

(વીરા વેસ્ત્રાભિ ખારીએ રામ)

આ કોની છે નારી અપસરા સરખી બોલે અપારી—બેઠી ખારીની

ફરે અપારી દીસે બધી ખારી કોની કામ સ્વરૂપ
દેવાવના દીસે અપારી ઉભી અપારી—બેઠી ખારી કામ સ્વરૂપ

ધન્ય પુરુષ ધન્ય એ કર્ષતે પામ્યો સુખસુખ
 જન તપ મત પુરાણ કીર્ધા પામ્યો કરો એ નારરે
 ગુણ રૂપ અપારી દીસે શુભમરી અંગે સજ્જગર ધારી—એકી જાન
 રીનો માંય.

આમ વજ્રનરાને મોહીત થયેલો જોઈ મુમસ્તો આવી કહેવા
 લાગ્યો.

ગુ.—અરે મહેરમાન કેમ ચડીત થયા છે શા વીચારમાં
 મુંચવાયા છે.

વજ્રનરો—અરે આ દેહની કી છે.

ગુ.—એ તો રંગુલા સેના દીકરાની કી છે.

વજ્રનરો—અઠાઠા શું અજ્ઞાન રૂપ આ એક રાત પ્રેમથી
 મોહાવે તો આ તમામ ધન કુલ કરે.

ગુ.—અરે એમ હોય તો કાવો વેણ.

વજ્રનરો—હવે આ મારૂ વેણ કે એ કી એક રાત મોહાવે
 તો તમામ માલ કુલ ન કરે તો મારું સાત પેઢીનું વેણ છે (એમ
 કહી વેણ આપે છે.

ગુ.—એમ હોય તો હું એ ન મોહાવરાવું તો મારું વેણ
 (આમ સૌ અરસપરસ વેણ આપી સૌ સૌને હાથમે મળ્યા.

પ્રવેશ કરીને.

સૌ ચીરમંદ.

સીમાળી—કાલ પેશું ધન લીધું હતું તેનાં નાણાં અર્ધાં

સી—ના નહ કશું કાંઈપણ ફેરવ્યો કિવાયે નથી (એવાઈ મુ-
 ચારતો જાય છે.

શુ.—કેમ મલમલા દિલો છો.

શેઠ—કેમ ના જલમલાવે તેજ દુઃખમાં નાંખ્યા છે.

શુ.—અરે નાહક શેઠ શાને કરવો તમે એક ઉપાય કરો.

શેઠ—શો ઉપાય.

શુ.—વરજારાનું એક માથું છે કે તમારી દીકરી એક રાત પાસે બોલાવે તો તમામ માથું હુલ કરે.

શેઠ—જુપાયુષ દુરામણોર આ શું બંદે છે વીચાર વીચાર જરા વીચાર શું હમારી આબરના કોંકરા કરવા છે.

શુ.—અરે શું રાખ ઇજત આ હંતા શેઠે અમ્મ ખન મેળવ્યું તે કેવી રીતે.

શેઠ—કેમ કેવી રીતે.

શુ.—લોકોને દયા કરી હું દયા વરસા બેમો રહ્યો છું ઇજત નથી જતીતે તમારી જાય છે હંતા શેઠના જેવી આબર તમારી નથી. (સ્વમત શેઠે વીચાર કર્યો કે આ કીક છે કે લાખો રૂપીયા બચે છે એમ વીચારી રહે છે.)

શેઠ—એ તો ખરું પણ દીકરીને મોજુ કરે.

શેઠાણી—અરે એ તો હું ખડીમાં સમજાવું એમાં શું.

(બધા પાસે જાય છે)

પ્રવેશ ત્રીજો.

સ્વમત—બધા ને લેની માતા મળે છે.

બધા—કેમ માતાજી શા માટે દીકરીને દેખાવ્યો છો.

શેઠાણી—(તું સાંભળ સૈયર મારી—એ રાગ)

શું કહું વિનંતી હમારી—દુઃખી છે જીંજી હમારી
તુંજ વીણુ સંકટ કોણ રાજે—જળતીને કાણ હમારે
મને આશા અંતરમાં તારી—દુઃખી છે—૧

કહેતામાં જીવ કદપાપ—કહેવા વિના રાંતો નવ સામ
વેણુ આપો મારે હાથ—પછી જણાવું તુંજને વાત
કુખ ભાખી જનો ઉપકારી—દુઃખી—૨

ભદ્રા—આમ શું વદો છો પુત્રી પાસે વેણુ સાવું (મનમાં
ગભરાઈને)

શેઠાણી—દિશી તારા બાપે માલ રાખ્યો છે પણ પહસા
પ્રશ નથી પાડતા આપણી સામળી પણ એટલી નથી ને વણુજરો
તમારું એક રાતનુંજ માથું કરે છે જો તમે તેને પ્રેમથી એક
રાત રંજ વીલાસમાં રાખો નો આ તમામ માલ કુલ કરે છે.

૧ આમ વચન સાંભળી ભદ્રાને ક્રોધ થયો ને કહેવા લાગી

(રાગ ધૂમ્રી કલક)

ભદ્રા—મરે વડીલ કરોને વિચાર—શુધી ક્યાં બળી મરે

કહો કહોર વચન શાને માત—શુધી ૨

સતી શીવજનો મોડો મર્મ— શુધી ૩

પ્રાણુ થકી પ્રાણુ પતીવત મર્મ—શુધી ૪

જીવ જતાં શુધી અજાય ન સાવ—શુધી ૫

તમે વચનથી હરે જીવન— શુધી ૬

ખર પુરુષથી કરે પ્રીત— શુધી ૭

નીચ નહીં મુજબ નારી-	શુધી	૮
પર પુરુષી રમે જ્વર-	શુધી	૯
ધીકે ધીકે તેનો અવતાર-	શુધી	૧૦
ધરા આકાશ એકબી થાય-	શુધી	૧૧
તો પણ ટેકે મારી ન મુકાય-	શુધી	૧૨
સતી શીશળનો મોઢો મર્ચ-	શુધી	૧૩
માતા મમ વેણનો કરળો વિચાર	શુધી	૧૪

ભદ્રાના વચનથી શેઠાણીને માઠું લાગ્યું અને સાચારીથી પોતાને મુકામે જઈ પણ મનમાં (સ્વચ્છ) લોભ તેજ પાપનું મુળ છે. પરંતુ તો ફાની જેર લઈ મરવાના જીવ ફેધ કરી બેઠી છે અને પ્યાસો દાઘમાં છે.

ગૌરીબા નામે સાહેલી ભદ્રાને મળવા આવતી હતી તે પ્યાસો દાઘમાં બેઠી બેઠી છે.

ગૌરીબા—અરે વડીલ આ શું કરે છે.

શેઠાણી—આ જેર પીને મરવાનું ધારું છે.

ગૌરીબા—શા માટે.

શેઠાણી—વચનનાં એવું પ્રાયું કયું છે કે ભદ્રા એક રાત પ્રેમથી બોલાવે તો આ તમામ ધન કુરબાન કરવું પણ ભદ્રા કહ્યું માનતી નથી.

ગૌરીબા—આમ મરવાની વાત પાતી મુઠી દો હું જાહેર સમજવું છું.

(ગૌરી સાહેલી ભદ્રા પાસે જાય છે.)

(મારે સોનાનું છે બેહુરે-એ રાગ)

સાહેલી વચન રાખોરે—કહ્યું સાનો મારી બેનીજ.

સાને દુષાવો માત તાતરે „

અપમાન વડીલનું ન કીજેરે „

કહ્યું મોટાનું મન લીજેરે „

પણ સમો સાચવો લીજેરે „

ભદ્રા—સમજી મહતું બોલોરે—અહલ રાખો આપેજ

અણુમટનું કેમ કીજેરે „

શીયળ ધર્મ કેમ છોડોરે „

પરપુરુષ સંમ કેમ થાસેરે „

લોકોમાં નીંદા થાસેરે „

તનમાં આધી થાસેરે „

ભદ્રા—અરે બેન આ છું હેઠ બોધ આવી અરે કેમ થાય
શીયળવત કેમ છોડાય ને જારી કેમ રમાય જરા વીચારો મારીબેન
જરા વીચારો આવી શીખામણ કાઢને આપણોમાં કારણ કે કાઢને
આહતમાં નાંખી ટેક તોડાવવી તે સાર નથી તું મારી સચર છે પણ
દુરમન જેવી લાગે છે.

ગૌરીબા—અરે સેચરકું દુરમન નથી પણ સારે મતાવું છું કેમકે
અતિશય માલ ખચે છે તમારી માત પણ મરનાં ઉચરે બેને શીયળ
વત પણ સચવાશે.

ભદ્રા—બેન આ તું થું મરે છે પરપુરુષની સાથે પ્રીત કર્યા
પછી શીયળ કેમ સચવાય.

ગૌરીબા—બેન હું એક ઉપાય મતાવું તેમ કરજો.

ભદ્રા—શો, ઉપાય !

ગૈરીઆ—વધુજરો ત્યારે આવે કે તરત અનેક પ્રકારના નીસાઓ આગળ મુકો કે નીસાથી જાન ભુલો જશે અને ધર્મ સમવાશે (ભદ્રા શેઠ સ્તબ્ધ થઈ)

ભદ્રા—ડીક બેની એ પણ સારો ઉપાય કાપો હું જરૂર એ પ્રમાણે કરીશ ને વધુજરાને ભુલવીશ.

ગૈરીઆ—સાર બેન હવે હું જાઉં છું મારી મા વાટ જોતી હશે. (મારગમાં ભદ્રાની મા મળે છે તેને સરવે વાત કરતી જાય છે)
(વધુજરો પ્રવેશ કરે છે)

(શેઠ—એ અલબેલા આવો આવો આની વાર.)

ભદ્રા—આજે ઉમંગે આવો આવો આવો આવો મંદીર માં

શાશ્વત મંદિર જાને સરમાવો મુજાવો નહિ મનમાં

તમ મળવા જીવ તલપે છે મારો—અકળાયે અપારે—આજ.

કામદરોગો બહુ દુઃખ દે છે મનકુ મારું મુઝાય

ઉમંગેથી અલબેલા મળો તો તનને જાંતી વાધે—આજ.

સેજપલમ સુમેથી પધારો રમવા રંગવીલાસ.

કહું શીરનામી નહીં રાખું ખામી—અંતર મોટી આશરે—આજ.

વધુજરો સતીનો અવાજ સુણી હરખાતો મહેલમાં પ્રવેશ કરે

છે સતી ધણી આદરસત્કારથી પલંગ ઉપર બેસાડે છે અને અનેક

પ્રકારના નીસાઓ આગળ મુકે છે વધુજરો નીસાનો ભોગી ખાલા

એક પછી એક એમ પીવા લાગ્યો અને ચાર-પાંચ ખાલામાં તો

મુલતાન ચમો અને બેલાન ચમ પલંગમાં પડ્યો.

(સ્વગત) મનમાં સતીએ વિચાર કર્યો કે હવે અહીંથી દુર

જવું કારણ કે શુદ્ધિ આવ્યા પછી વીરન ચમ—એમ પીચારી નીચે

હિતરી. સારી રાત્રી ગુમાવી સવારમાં વણખરો ભગ્નત થયો અને
લાચારીથી ચાલી નીકળ્યો (પણ મનમાં વીચારે છે) કે માફ અસંખ્ય
ધન મળું અને માગુ પણ ફોગટ મળુ માટે કાશીક્ષેત્રમાં જઈ કરવતાં
લઈ એજ સ્ત્રી માગી લેવી. (એમ વીચારી કાશીતરફ ચાલતો થયો)

સ્ત્રીની પરીક્ષા કરવા આવેલ હસ્તુર જરૂખામાં તમામ બનાવ
બોયો અને શાન્તિ મળી વળી, વીચારું કે હું જલદીથી સ્ત્રીને મારે
ધેર લઈ જઈ કારણ કે—સતી જલ્દ અઠળાતી હશે.

હવે હસ્તુર—રત્ન લઈને ચાલતો થયો પોતાને ધેર આવી માતા
પીતાની આંઝા લઈ સ્ત્રીને તેડવા એકાએક રથ લઈ ચાલતો થયો.

અંક ૩ બે.

પ્રવેશ ૧ લો.

સ્થળ—હસ્તુર સ્ત્રીને તેડવા આવે છે અને સતીને લઈ
ચાલતો થાય છે.

(સર્વે મળીને સતીને વળાવે છે.)

શેઠ સ્ત્રી જને ચાલતાં થયાં અધોર જંગલમાં દીવસ આધમ્યો
અધોર રાત્રી થઈ એવામાં સતીનું ઝાંઝર પડી મળેલું તે થોડક
મથા પછી ચાલ આવ્યું.

સતી—સ્વામીનાથ ! મારા પગનું ઝાંઝર એવાયું

હસ્તુર—તેમાં કંઈ શોધ ન કરશો એવા ઝાંઝરો અનેક મળશે.

સતીભદ્રા—અરે સ્વામી ઝાંઝર વોના મારાથી અહોરમાં કેમ
અવાય લોક કહે કે એના પીતાને ઝાંઝર પણ મળ્યાં નથી.

હસ્તુર—તેનો શો વંધા !

સદા—વાંધો તો ખરોજ ઝાંઝર તો શોધી આપવુંજ પડશે
(સ્વગત) શેઠે જાણ્યું કે સ્ત્રી હઠ છે માટે પાછળ જોઉંતો ખરો.
કસ્તુર—હે સ્ત્રી તું અહીં ઉભી રહે હું પાછળ જોઈ આવું

હું એમ કહી પાછા ફર્યા.

(આ વાત એક તરફ સાંભળી અને ઝાંઝર તેને જોડે
તેથી સ્ત્રીના હાથમાં આપી રથ હાંકી ચાલતો થયો અને રાત
અંધારી તેથી સ્ત્રીએ ઝોળખ્યો નહિ.

શેઠ કસ્તુર—સ્ત્રી, ન જોવાથી હાય આ શો જીવન રથ ક્યા
ગયો સ્ત્રી ક્યાં ગઈ હવે ક્યાંથી મળશે. (ધણું શોધવાથી ન દીઠી)
ત્યારે વીચાર્યું, હવે આ સ્ત્રીનું કોઈએ હરણ કરેલું જણાય છે માટે
મળનાર નથી માટે કાશીક્ષેત્રમાં જઈ કરવત મુકાવી આવતા બંધે
એજ સ્ત્રી માગી લેવી—એમ સમજી કાશીએ ચાલ્યો.

કૃત્—હવે સ્ત્રીને લઈ અંધાર જંગલમાં લઈ ગયો અને સુર્યોદય
થતાં સ્ત્રીએ તેને ઝોળખ્યો

(રાગ—હરણ કરી કેા જાય

સદા—પાપી ક્યાં લઈ જાય અરેરે—પાપી ક્યાં લઈ જાય,

કોણ તારી જાત અરેરે—પાપી.

ક્યાં ગયો મમ કંઈ મુકીને—ક્યાંથી આવી તુંજ પાસ

અરેરે—પાપી ક્યાં લઈ જાય.

અંધાર વનમાં અળગાને લાવી—તીજોમ પડાવ્યો આ કાજ

અરેરે પાપી ક્યાં લઈ જાય.

મારા પતીને ક્યાં મળીશ હું કેમ રહેશે મારી લાજ—અરેરે,

સદા—અરે તું કોણ છે અને મારો પતી ક્યાં છે,

તરફ--હું ચોર છું તારા પતીની અને કંઈપણ ખચર નથી.
તું મારી સાથે ચાલ, હું તને અનેક પ્રકારે સુખી કરીશ.

ભદ્રા--અરે ચંડાળ વીચાર પાપી હું કોઈ કાળે તારા વશ
થનાર નથી.

(અરે પ્રભુ એક તું ને હું એ શીવાય બીજું કોઈ નથી એમ
પ્રભુનું સ્મરણ કરે છે.)

(રામ--ડરમાં તું દીલ સાથ.)

ઉમારો દીનાનાથ અખળા ઉમારો દીનાનાથ,

એક તારો આધાર--અખળા ઉમારો દીનાનાથ.

અહલ્યા ઉમારી મીરાં તારી રાખી પંચાળીની લાજ--અખળા.

સુધનવાની સહાય કરીને હરીચંદ્રના ઝાલ્યા હાથ--અખળા.

સાવિત્રીનું સત્ય રાખી ઉમારો સત્યવાન--અખળા.

સતી સહાયક થાસો બે વીજુ એક તારો આધાર--અખળા.

ચોર--અરે સ્ત્રી જ્ઞાને કષ્ટાંત કરે છે હું તને છોડનાર નથી.
નાહક જ્ઞાને શોક કરે છે.

ભદ્રા--અરે પાપી મારો કેડો છોડ. સતી સ્ત્રી કોઈના વશ
થઈ નથી ને ઘરે પણ નહીં અરે દુષ્ટ વીચાર વીચાર

પ્રવેશ ૨ જો.

(રાજા ત્રંબકસેન શીકારે નીકળેલો છે તે અવાજ સાંભળી ત્યાં આવે છે)

રાજા--(પ્રવેશ કરી)--અરે આ વનમાં કોનો અવાજ આવે છે

(રાજાને જોઈ ચોર નાશી જાય છે અને રાજા સતીને પુછે છે)

રાજા--ઓ બાળા આમ જ્ઞાને રૂદન કરો છો તમે કોણ છો?
કેમ જાહી આપ્યા છો.

ભદ્રા—પૃથ્વીપતિ હું ત્રાંચાવટીના શેઠ ત્રંબકજાની પુત્રવધુ છું અને મારા સ્વામીનો વીરોગ થવાથી હું બહુ દુઃખી છું. (એમ સર્વે હંકીકત બચાવે છે)

• (રાજા ત્રંબકસેન સ્ત્રી જોઈ મોહિત થઈ કહેવા લાગ્યો)

રાજા ત્રંબકસેન—અરે બાળા આમ દુઃખી ન થતાં મારી સાથે ચાલો હું તમોને પટરાણી કરીશ અનેક પ્રકારે મુખી કરીશ. (ભદ્રા મનમાં વિચાર કરી કે હું નહીં માનું તો રાજા બુદ્ધમ કરશે અને બહી કેમ રહી શકીશ.)

ભદ્રા—પ્રભુપાલક હું તમારી વાત કબુલ કરું છું પણ મેં મહાદેવનું જન હીલેલું છે તેમાં જ માસ બાકી છે તે પછી હું આપ સાથે લગ્ન કરીશ.

રાજા—(આ ક્યાં બાકું થયું—ભલે જ માસની હું રજા આપું છું) (સતીને લઈ રાજા ઘેર બાય છે (સ્વગત ભદ્રાના મન વિચારો))

ભદ્રા—(મન વિચાર) અરે પ્રભુ હું ક્યાં મારો પતી ક્યાં હવે હું ક્યાં મળીશ મારા સ્વામી સાથે વાત સમાગમ પણ નથી થયો. ફક્ત મારી સાથે લાગલાજ મારા પીતાના ગામમાં પરણીને આવ્યા હતા મેં પુછ્યું ત્યારે એટલું જ બોલ્યા કે મારા બાપનું બંધાવેલું મહાદેવનું દેવળ છે ત્યાં સુરંગ છે. (અરે હું શું બુલું છું) મારા સ્વામીએ કહ્યું હતું કે હીંમ વાંટાવાળું છે તેને બાર કાઢીએ તો અંદરની સુરંગથી ત્રંબક સેઠની હવેલીમાં જવાય—અહાહા, શું મને ઉમરવાનો ઉપાય પહેલોજ બતાવ્યો છે આમ હવે મારા સસરાને મળુ એમ—હહી રાજા પાસે જઈ મહાદેવ પુજવા જવાની રજા માંગે છે (રાજા—ઓ હનમંતા તમો કહ્યો બળવંતા)

ભદ્રા—

આજ એમદશીનું હત હમારે કરવું બોળા સંભુ કેર પુજન માહરે કરવું
પુજવા પ્રેમથી આજ મંદીરે જવું પુજ મોરારી કૃતાર્થ માહરે થાવું
સુખકારી આજદિન આનંદિ આબો, આ અધાર દુઃખનો અંત
જરૂર આબો.

પુણુ બોળાને આજ ધણા ઉમંગે પ્રીતે પરણું રામ તમારી સંગે,
રીજે ત્રીસોડી કૈલાસનો રામ, શીવશંકર સરવે દુઃખમાં દુર જાય.

ભદ્રા—મહારાજ મારું હત આજે પુરણ થયું છે તો મને
આજા આપો તો હું મહાદેવના દરશન માટે જઈ આવું હવે મારું
મન તમારા સાથે કામાતુર થયું છે.

(રાજ-જાને જાનેરે મારી વાલી દાસી તું જાને)

રાજ—જવો જવાને બહ જવારે આજ ઉમંગિયારે પધારો,
નોકર માકર સંગે લઈને, કારજ સર્વે સુધારારે—આજે.
સામગ્રી સરવે લેજો સંભારી, શીવ પુજવા સીધાવારે—આજે.
વંદન કરીને વર માગી લેજો, બેથી મને આજેજો આવારે—આજે.
શીવશંકરના સ્વામીને જાજવા, સુંદરી સુખે સીધાવારે—આજે.
રાજ—હે સી જાને મહારામ છે સુખેથી જાઓ.

રાજ—પ્રતિહાર

પ્રતિહાર—મહારાજ સી આજા

રાજ—આ રાણી મહાદેવની સેવા મટિ જવાનું કરે છે મટિ
થોડા લઈ તેની સાથે તૈયાર થાઓ.

પ્રતિહાર—(જેવી આજા) જોમ કહી તમવારી કરે છે—સી
મહાદેવે જાય છે

પ્રવેશ ૩ જો.

ભદ્રા—પ્રતિહાર.

પ્રતિહાર—શેઠ હુકમ

ભદ્રા—હું દાર બંધ કરી પુજન કરે છું તે કોઈ ઉધારે નહિ તે ખાત્રી રાખજો

પ્રતિહાર—હુ હુકમ

ભદ્રા લીંગ ઉધારી અંદર જઈ લીંગ હાથે તેમનું તેમ બેસાડી સુરંગમાં ચાલી ગઈ અને હવેલીને દાર ઉધારી અંદર પ્રવેશ કર્યો.

શેઠ કંતાશા—કોણ છે ને કેમ સુરંગમાં ઉતરી હતી.

ભદ્રા—હું આપની પુત્રવધુ છું (એમ સરવે હકીકત જણાવે છે)
(પણ વાર થવાથી રાજા મહાદેવમાં ગય છે.)

રાજા—પ્રતિહાર રાણી ક્યાં.

પ્રતિહાર—સરકાર દાર બંધ કરી પુજન કરે છે.

રાજાએ બેચાર છુટો મારી પણ કોઈ ન બોલવાથી કમાડતોડી અંદર જુવે છે તો કોઈ ન દીકું (એટલે ભયભીત થઈ કહેવા લાગ્યો)

રાજા—પ્રતિહાર રાણી ક્યાં ?

પ્રતિહાર—અનદાતા મંદીરમાંજ કમાડ બંધ કરી પેઠાં હતી.

રાજા—અરે અહીં ક્યાં છે (મન વિચાર) અરે બાળાનું રૂપ જોઈ દેવને પણ મોહ પ્રાપ્ત થાય તો મહાદેવે હરણ નહીં કર્યું હોય ખરેખર એ જોગદો લીલડીને મોહ્યો તો ખારી સ્ત્રીને કેમ મુકે.

રાજા—શ્રીકૃષ્ણકંક.

આહા આશી રયો જુલમ-બાળા કોણ હરી મનુરે

બેગીએ હરણુ કયું છે જરૂર—ખાળા.

મંચા લાવ્યો જટામાં અતીત—ખાળા.

બીલડી સાથ કીધી પ્રીત—ખાળા.

જરૂર હરણુનો તે કરનાર ખાળા.

હવે મુજ આગળથી ક્યાં જાય—ખાળા.

શ્રી માટે પાકુ માફ તન—ખાળા.

પછી સફળ કરે જીવન—ખાળા,

પેલા ભવે પામુ એ નાર—ખાળા.

નારી વિચોગે જરૂર જીવ જાય—ખાળા.

એમ વિચારી કાશી રાય જાય—ખાળા

રાજા—બેશક મહાદેવેજ હરણુ કયું તો કાશી જઈ કરવત
લઈ એજ શ્રી માગી લઈ

રાજા—પ્રધાનજી

પ્રધાન—દુકમ

રાજા—આ રાજની સારી તજનીજ રાખજો અને હું કાશીયે
જઈ છું.

(એમ રાજા રાજ્ય ગોપી કાશીએ જાય છે અને વણુખરો, શેક, ચોર,
સરવે ત્યાં આવી પહોંચે છે.) કરવતવાળો એક પછી એક સોની
હકીકત પુછવા લાગે.

બહેરનાર કરવતવાળો—વણુખરજી તમે જાને કરવત લો છે.

વણુખરો—એક સ્ત્રીને માટે કોટાંધ ખાલ ગુમાવ્યો છે તો
માટે લેવું છે.

કરવતવાળો—કેમ કાંધાર ચોર તમો શાને લ્યો છો.

ચોર—સ્ત્રી તથા રમ સર્વે જન્મલભાંધી જડ્યુ હતુ ને રાજ્યે
ખુશી લીધું તો તે સ્ત્રી માટે લેવું છે.

કરવતવાળો—કેમ રાજા તમારે શું કહેવું છે.

રાજા—હું જન્મલભાંધી સ્ત્રી લાવ્યો હતો તે સ્ત્રી મહાદેવનું પુજન
કરવા ગઈ અને મહાદેવ તેનું હરણ કર્યું છે, માટે મરવું છે.

કરવતવાળો—કેમ શેઠીયા તમારી સી હકીકત છે.

કસ્તુર—(આ સર્વ મારી સ્ત્રી માટે આવેલ છે અને સ્ત્રી જરૂર
સુરંગમાં થઈ બેર ગયેલી માટે મળવું નથી. એમ વીચારી બોલ્યો કે
જીવતા નર ભદ્રા પામશે.

આ ઉત્તરથી સરવે જણ્યુ કરવત ન મુકાવતાં પાછાં ફર્યા અને
પોતપોતાને મુકામે ગયાં.

પ્રવેશ ૪ થો.

સ્થળ—ભદ્રા-શેઠ પ્રવેશ.

(સ્થળ—શેઠ આવતા જોઈ ભદ્રા હરખાતી કહેવા લાગી)

રાગ આસા ગોડી

ભદ્રા—આજ દુખના દીવસ દબ્યા ધણી દીને સ્વામી અને મળ્યા
મારા મનનાં મનોરથ મળ્યા ધણી દીને સ્વામી મુજને મળ્યા
વનમાં પડ્યો વિનિયોગ કર્મ સંજોગે બનીયો એ જોગ
દીવસ દુખનાં નવ ગય કબ્યા-ધણી દીને.

દીવસ દુખના નવ જામ કળ્યા-ધણા દીને સ્વામી.
 નાથ દરસનથી સુખમરી કાવા નળ દુખમાંથી નીવારી.
 મને અનંત સુખે મળ્યા-ધણા દીને.
 હું તો કાશી ચરણની તમારી-મને ભવસાગરમાંથી ટાળી.
 સ્વામી દીઠે સદા સુખ મરી-ધણા દીને.

શ્રોત્ર—ધન્ય છે તારી મુહીને અને ધન્ય તમારી ટેકને અરે
 બાબા કાંઈ દુખ ધરવા જેવું નથી કારણ કે અનેક સત્યવાદીઓ
 અનેક દુઃખી થયા છે. હરીશંકર, પાંડવ, નળ અને રામચંદ્ર જેવા પણ
 દુઃખને બાદ નથી થઈ શક્યું.

(આમ બાર માસ વિત્યા બાદ કૃષ્ણા કસ્તુર માતાજી સાથે પાડોશી
 સાથે વાત કરતાં કહ્યું મારો દીકરો સ્ત્રીના વસ થઈ કાંઈ પણ ઉચ્ચ
 નથી કરેતોને શીતળ માલ વાપરે છે.

આ વાત કસ્તુરના કાને જતાં પરદેશ જવાના ઇરાદાથી સ્ત્રી
 પાસે રળ માગે છે, (માત ખીતાની રળ પ્રથમ માગે છે.

કસ્તુર—પ્રીયા હવે મને રળ આપો તો પરદેશ જાઉં ને ત્યાંથી
 ધન કમાઈને માતાનું મેલું ટાળું.

(રામ—જન જાને રે મારી વાલી કાશી તું જાતે

ભદ્રા—સ્વામી આ વાત મને નાં જણાવશો હું તમોને જવા
 દેનાર નથી અરે હું । ટળ્યા બાદ સુખ મળતામાં શું જવું છે,
 તમારે ધનની સ્ત્રી ખોટ પડી છે, માટે જવાસોજ નહી.

ભદ્રા—આ શું વલો હો નાથ હો મારા અંગતણા બાપા,
 કેમ છુટસે ખાર હો મારા અંધ તણા બાપાર

શી છે તમારે ધનની ખામી

કહે દાશી શીરનખી હો

મારા ૧

વીયોગ કરી વાલા નવ જાશે

જીવના જીવન હાર રે હો

મારા ૨

આ જીમે જાવો નહી કહુ સ્વામી

શી પડી સેવામાં ખામી હો

મારા ૩

કસ્તુર—(રાગ—ગ સખી જરૂર પેલા આખ્યા પ્રાણનાથ.)

ડર નહિ લગાડનાર ડર નહિ લગાર

નહિ છોડુ પ્યાર નાર નહિ છોડુ પ્યાર

રળ આપો આજ નાર કરો નહિ વાર—ડર નહિ-૧

રળ આપી માતતાતે થયો છું તપ્યાર

શીવજી કર કહે ધરવર કરસે સકાય મુધરસે સદુ કાજ—ડર નહિ-૨

જાળું શું કહો એ જાળા કરી જીવો વીચાર—ડર નહિ-૩

કસ્તુર—અખળા વિચાર કરી રળ આપો શું આમ હઠ કરવી સારી

ભદ્રા—ભલે સ્વામીનાથ હું મારી જીમે જાઓ નહિ કહું અને

અહી મુકી જવુ ઠીક નથી પછી આપની મરજી.

કસ્તુર—જાળા આ રંગ જીવનમાં મુખેથી રહેજો અને હું

જાહિ હું કાંઈ શોક ધરસોમા.

ભદ્રા—સ્વામી વહેલા પધારજો અને અખળા પર કૃપા દ્રષ્ટીથી

દર્શન દેશેજી.

કસ્તુર વહાણુ હંકારી જવા બંદર માલી નીકળ્યો જળ

મારજે આલવાં જી આમ વિભા જાઃ એક બેટ આખો ત્યાં મુકાય

કર્પો વહાણુ થોભામાં નીચા થઇ સર્વે જણુ નિંદ્રવશ થયા પણુ
કસ્તુર આણુ બાણુ ફરે છે એવામાં હંસને હંસકીનો અવાજ
સાંભળી ત્યાં થંબ્યો. (કસ્તુર ત્યાં ઉભો છે.)

હંસ—હે સ્ત્રી આજ (આસોશુદ્ધ પુનમ) માણેક ઠારી પુનમ છે
આજે સ્ત્રીને શત્રુ દાન આપે તો એવો પુત્ર થાય કે એક વખત
હીંદે એટલે ફા. સવા લાખની કીમતનુ મોટી નાકની અંદરથી નીકળે

આ વાત સાંભળી કસ્તુરે નીશ્વાસ નાંખ્યો.

હંસ પુછે છે.

હંસ—કાણે નીશ્વાસ નાંખ્યો.

કસ્તુર—હું યુસાફર માણસ છું યા તમારી વાત ઉપરથી
નીશ્વાસ નાંખ્યો.

હંસ—અરે લાઇ દીલગીર ન થાઓ તમારે ઘેર યા (મુકામે)
જઈ સ્ત્રીને મળવું હોય તો એક કલાકમાં પોહોંચાડું.

કસ્તુર—એમ હોય તો હું તમારો મોટા ઉપકાર માનું

હંસ—શેઠ આ મારી પીઠ ઉપર સ્વારી કરો તે હું આકાશ
માર્ગે (ઉડતો) લઈ જઈ સ્ત્રીના પાસે જઈ મુકીશ (અને) પાછો પશુ લાવીશ
(કસ્તુર હંસ ઉપર સ્વાર થઈ પોતાને ઘેર આવે છે.)

પ્રવેશ ૪ થો.

(સ્થાન—સદાને કસ્તુરનો સમાગમ.)

(કસ્તુર મહેલમાં પ્રવેશ કરે છે કે સડી ઓગીતી જામે છે.)

સદા—અરે સ્વામી આ સમે અહીં ક્યાંથી (એમ કહી અંતર)

વળગે છે, (અંત્રી પુરુષના સમાગમ થયા પછી કસ્તુર જવા રજા માગે છે.)

કસ્તુર--પ્રીયા રજા માગુ છું.

ભદ્રા--અરે સ્વામી આ સમયે આપે પ્રેમદંડમાં ફસાવી બાંધ્યા આપ્યા બસો તો વિગ્ન થશે માટે માતા-પિતા-કુટુંબીઓને મળતા બળાતો બહુ સારૂ (એમ કહી હાથ પકડે છે.)

કસ્તુર--માળા એ શીકર ન કરો હું નીશાની આપી જઈશું કે જેથી સત્ય અસત્ય જાણાયે એમ કહી રમાલ વીંટી અને એક ચીડી આપી. (સતી ચીડી લઈ જતી પાસે વાંચતો જાય છે અને શેઠ હંસ ઉપર સવાર થઈ જાય છે (ત્યારબાદ ભદ્રા સ્વામી ન બાળવાથી બળાપો કરી રૂદન કરે છે અરે સ્વામી અરે સ્વામી અહાહા શું મને મુકીને જતા રહ્યા હવે શી મતિ થશે શેઠ શું આ દંડમાં નાખી ગયા.

(પ્રાણુપતિ તમે જટ આવો આ સમે)

ભદ્રા--દગો શું દીધો નાચણ તમે બહુ ફૂખી થાશે માળા હવે

કપટ કરી નાશી ગયા હો કીયા જનમનું જેર

જરે જાણું કેયણ મારા વાળ્યું કયું વેર--દગો,

મહારામણુ આવે આ તનવે બહુ મુંઝાએ મનકું

સજ્જન સૌકાષ્ટ વેરી થાશે રહે નહિ કે તનવું--દગો.

હા માસથી સ્વામી સમાતા કેણુ માનસે સત્ય

એવાણી સૌ મુકી પડ્યે થાશે છત્તની હાણુ--દગો.

અરે પ્રભુ આ શું દુઃખી થવાનો સંભવ થયો ખરેખર સુખમાં
દુઃખ આવી પહોંચ્યું ધ્રુવર આસો લેખ કે કોઈ દીવસ સુખ નહોં.
એર પ્રભુની મરજી હવે જેમ થવાનું હશે તે થશે એમ વીચારી
લેવાસમાં દીવસ ગુળરે છે.

અંક ૪ થો.

પ્રવેશ ૧ લો.

(સ્થળ ભદ્રાની નજીક મગવા આવે છે.)

લક્ષ્મીતા—(ભદ્રાને જર્મવંતી જોઈને) ઓ ભાભીજી આ શું
કયું માંસ ભાઈએ તમેને સતી જાણીનેજ રાખી હતી તે આજુ બન્યું.

લક્ષ્મીતા—

(સંગ—સુત્રીકલક)

ઓ પાપણી આજુ કીધું કામ નફટ ફટ ફટ તુનેરે.

કાળા જર્મની તું દગતાર—નફટ ફટ ફટ તુનેરે.

પીક પીક તારો અવતાર નફટ ફટ ફટ તુનેરે.

હતમ કુળમાં હોયો અમાર—નફટ ફટ ફટ તુનેરે.

અરે તે બોલ્યું આપનું નીમ—નફટ ફટ ફટ તુનેરે.

અંડળણી આ શું કીધું કામ—નફટ ફટ ફટ તુનેરે.

જલદી નીકળ હવે બહાર—નફટ ફટ ફટ તુનેરે.

મુને સુખ તારું ન બતાવ—નફટ ફટ ફટ તુનેરે.

તે તો કીધો કે સંમ જાણીયાર—નફટ ફટ ફટ તુનેરે.

નીકળ આર નર મહાજે બાલ—નફટ ફટ ફટ તુનેરે.

લલીતા—અને કુર્મ ચંદ્રળ નીકળ બહાર તારૂં સત્ય ખુ-
ફ્તુ થયુ બાર માસથી મારો ભાઈ મર્યોને આજ માસનુ એ ધાન
શું આ.

ભદ્રા—(રમાલ વીંટીને ચીડી બતાવી)

જરાદયા રાખો દીલમાં ધીરજ ધરા મનમાંથી રે.
આ કાગળનો કરો વીચાર ધીરજ,
મેં તો રાખ્યું તમારું નામ ધીરજ,
ચીડી વીંટીનું છે એવાણુ ધીરજ,

લલીતા—કાગળ ઉપરથી શું સત્ય મનાય નહિ
ધરી આલાકી દીસે છે ચંદ્રળ નહિ
ચીડી વીંટીયો હોય અનેક નહિ
મેં તો જોયા તારા સરવે ખેલ નહિ
સતી જ્યુનો તુજને મમબાત નહિ
તારૂં પોગળ થયુ પ્રકાશ નહિ

ચુપ થા ચુપ બકાદ નહો એવાં એમનો હું માનતીજ નથી
આમ લલીતાનો અવાજ સાંભળી દંતુશ તથા સેડાણી આવે છે.

શેઠ—કેમ લલીતા શાની તકરાર છે.

લલીતા—પીતાજી આવે તો આપણુ નામ બે.જીનું અને મ-
ર્મ ધારણ કરેલો છે. (શેઠ કોણમાં જોલે છે.)

શેઠ—અરે પાપણી ચાલ નીકળી જ બહાર દુરથી જ મલમાં
ભટકી આ હવે મારા ઘરમાં તું નહિ જોઈએ (તોકરને હુકમ કરે છે)

શેઠ—તોકર

તોકર—હાજર છે હુકમ.

સેઠ—આ સ્ત્રીને જાંધી અધાર જંગલમાં મુકી આપો.
 નજીક મુકતા નહિ. જલદી કરો,
 સેઠના કેવા પ્રમાણે નોકર સ્ત્રીને લઈ ચાલ્યો અને અધાર
 જંગલમાં મુકી પાછો ફર્યો.

(હવે આ સ્ત્રી રૂદન કરવા લાગી)

વેદરસી વનમાં વલવણે.

વારે ચંદ્રને વિહવા શામળા કરજો શાય
 અધાર વનમાં એકલી, નથી કોઈનો સાથ વારે
 જંગલ જનાવરો જોઈને પડે તન માફ
 પહાડ પરત વિકરાળ વન આવતે ધાય વારે
 અન્ન વસ્ત્ર વનમાં નથી ભુખે પ્રાણ પીડાય
 જરૂર જનાવરો માર શો સ્વામી દર્શન ન થાય વારે
 આસમે માફકો નથી વેરી થયાં સજન
 મુજ પર રૂઠ્યાં રામજી થયા કુલુધી કંથ વારે
 આળ ચઢાવી અળગ થયા દુખ પામે છે તન
 વન દેખી વીકરાળવું દેખાય છે મન વારે

(સ્વગત) સદ્રા—અરે વીશંકર આ અકળમતી ? શું મહેલની
 રહેનારીને અધાર જંગલમાં ભટકવું. અહા દાસી દાસ સેવા છોડાવતાં
 અત્રે અહીં વનમાં નિરાધાર અમરત રૂપી જોજનો મુકી આ રૂળ
 પત્રો આરોગ્યા બાદ સાહેલીનો સંગ છોડી વેરાનમાં રખાવું તેમ
 છતાં પણ સ્વામીનો વીસેલ, ખરે પ્રભુ તોરી જેની મરજી રાખને
 રંક ને રંકને રાખ જનાવે (આમ વિચારમાં સતી મોસ્મયે પડી ચોડી
 વારે મુખ આવી ને જંગલ જોઈ રહ્યા લાગી.

પ્રવેશ ૨ જો.

(સ્થળ-સતીને વણુગરો.)

અબળાનો વેરાળી સ્વર સાંભળી વણુગરો (૩૫ જોઈ મોહીત થયેનો હતો તે (આવી પહોંચ્યો અને પુછવા લાગ્યો.)

વણુગરો—અરે બાળા આ અંધાર વનમાં કેમ એકાએક રહીને કરો છો.

ભદ્રા—વીરા હું જંગલસેનના દાંતા શેઠની પુત્ર વધુ છું ને મારો ત્યાગ કરેલો છે. તેથી આ જંગલમાં ભટકુ છું (સરવે હકીકત જણાવે છે.)

વણુગરો—બેન આમ શોક ન કરશો તમો મારી સાથે ચાલો હું તમોને દુઃખી નહિ થવા દઉં મારી બેન મણી મારી સાથેજ રાખીશ બાદ મારી સર્વે સ્ત્રીઓ તમારી સેવા ઉઠાવશે.

(સતી વણુગરો સાથે જાય છે.)

વણુગરો કૈશંબીનગરીમાં જઈ પહોંચ્યો ભાગેળે પકાવ કર્યો વણુગરોની ત્રણ સ્ત્રીઓ શહેર જોવા મંછ માને એક ગુણકાનું ઘર જોઈ હસવા લાગી

ગુણકા પુસપાવતી—અરે બાઈઓ શાને તારાં કરા છો. આ ગુણકાનું મકાન છે, ત્યાં તમો કેમ ઉઠાં છો તમારે મારા જોડે રહેવા મરજી છે કે નહીં.

વણુગરો—અમારે નથી મરજી પણ અમારો સ્વામી એક ખુબસૂરત (મુંદર) સ્ત્રી બાઈઓ છે તેને જાવો તો તમારે દળીદ્ર પણ જાય. (સ્વગત) આ ઠીક બન્યું.

ગુણકા—તે ક્યાંથી આવી ને કાણુ છે. તે ફરમાવો.

વલુજારી—એ ત્રાંખાવટીના દંતા શેઠની પુત્ર વધુ છે. એનું નામ ભદ્રા.

ગુણકા—એના પતીનું નામ શૂં.

વલુજારી—એના પતીનું નામ કસ્તુર એમ કહે છે.

ગુણકા—એના પીતાનું નામ અને નામ જતાંયોજો.

વલુજારી—જાણ એનું એમ કહેવું છે કે હું મંગાધરના વીરચંદ્રાની દીકરી છું અને મારી માનું નામ દેવીબાઈ છે (જાણ એનો ત્યાગ કર્યો છે.)

ગુણકા—એને શા માટે ત્યાગી છે.

વલુજારી—એને મુકી કસ્તુર પરદેશ ગયો છે તેને ખારમાસ થયા પછી તેને છ માસનું યોજાન છે તેજ કારણથી.

ગુણકા—ઠીક બહુ સારું હું આવું છું.

(વલુજારીઓ સંજ થઈ પોતાને મકાને જાય છે.)

પ્રવેશ ૩ જો,

(સ્થળ—ગુણકા શેઠાણી ખની ભદ્રા પાસે જાય છે.)

ભદ્રા—(શેઠાણીને) બાવો જોન બેસો.

ગુણકા—હા જોન (જરા વાર સામુ જોધને) આપ શી નાતે છો.

ભદ્રા—જોન તમારે શી જરૂર છે.

ગુણકા—પુછવાની જરૂર એજ કે મારા ભત્રીજાકસ્તુરની સ્ત્રીના જોવા તમારા મોઢાનો ચહેરો મળતો આવે છે.

ભદ્રા—(આશ્ચર્ય મળે) આપ કોણ છો તે જણાવો.

ગુણકા—બેન હું મગિમાં રહુ છું ને મારે પીયર ત્રાંખાવડી થાય,

ભદ્રા—ત્રાંખાવડીમાંજ કોને ચેર

ગુણકા—દંતા ઝેઠ મારા પિતરાઈભાઈ થાય ને કરતુર મારો ભત્રાંજો થાય,

ભદ્રા [એકદમ ઊઠી મળે વળગે છે. અને રૂંધે છે.]

ગુણકા—બેન કેમ રૂંધન કરે છે.

ભદ્રા—શું મારા કરમની વાત કરતાં જીભ ઉપડતી નથી.

ગુણકા—[જરા હિદાસીથી કેમ જા તમોને શું દુઃખ છે. તે તો કહો.

ભદ્રા—અરે હું દંતા સેઠના દીકરાની સ્ત્રી છું ને મારો ત્યાગ કરેલો છે તેથી અહીં રખડુ છું,

ગુણકા બહુ માહુ લગાડી અરે કોણુ ભદ્રા બાઈ તારો શા મુને ત્યાગ કરેલો [સતી તમામ હકીકત બજાવે છે.

ગુણકા—અરે બેન તું મારી સાથે ચાલે હું તને તારા પતી પાસે મોકલાવીશ બાદ સેઠને બહુ ઠપકો અપાવીશ.

[એમ કહી લઈ જાય છે ભદ્રા વણજીરોની રજા લઈ જાય છે.)

અને વણજીરો પોતાનો માલ લઈ રસ્તે પડે છે.

ત્યાં સતીને પુત્ર જન્મ થાય છે તે બાદ ગુણકા જોજખાય છે. બાદ રજામંડિ છે.

ભદ્રા—બાઈ સાહેબ મને રજા આપો હું સતી તમારા જોડે રહેવા મંગિતી નથી કારણકે તમો ગુણકા છે હવે હું રજા માગુ છું

ગુણકા—એસ એસ રજાગતી મદત નથી આવી વણજીરો

વેચાણ કરી મળે છે. ને હું તને જવાદેનાર નથી માટે મારી જોડે રહો ને મારા જેવાં બનો.

ભદ્રા—હા કાળે નહિ થવાય એમ બને નહી.

ગુણુપ—(સ્વમત) ધણે ક્રોધ કરીશ તો મરશે એમ કહી -
ધામેથી કહે છે.

રામ—મુલ (મિતાજી રે મહી તણ મુલ બતાવું.)

ગુણુકા—ઓ મૈસારે વાત અમારી વીચારે
હવે ચાલ અમારી ચાંમે.

સજે સજીમાર બનોપમ અંગેરે

રમો પર પુરુશથી રંગેરે

ઉમંગેરે વાત અંતરમાં ઉતરે. હવે-૧

શીયળને છોડો શામારે

પ્રતિજ્ઞતને તોડા કામારે

આતનમાં રે રંગ ગુણુકાનો ઉતરે. હવે-૨

જેસો બારીએ બારી મુજ પાસેરે

સાથી રહો છો ઉલસેરે

હસાવી રે બાન ધારનાં ભુલાવો. હવે-૩

પતી નામ વિસારો નાગરે

દીલ ચઢાય તં સજે નાગરે

હૃદયું માનીરે પતી પ્રેમ દેજો વીસારી. હવે-૪

ભદ્રા—બસ કરો બસ કરો હર હર હર આ તમાસં બાપણો
સાંભળવા હું નથીજ માંગતી આ સખી સાંભળ્યા કરતાં મરવું
બહુજ સાફ વીચારે જરા વીચારે (એમ કહી ડેહે.)

રામ ઉપરનો મુલનો

ઓ અવીચારીરે તું અધર્મની કરનારી
શું વહે છે વાણી નહારી

પ્રાણ પ્રાણથી પતી વૃત્તરે
કેમ મધ છે તારી ગત્યરે
ઓ નફ્ટ રે તું કુકર્મની કરનારી શું વહે
તું ગુણકા બનત વિકારીરે
હું શીમળ વંતી નારીરે

સ્વામી વીણુરે પરમુખ નહી નીરખનારી શું વહે
ફટ ફટ પાપી બ્યબીચારીરે
નથી તારાથી હું ડરનારીરે

માર્ગ કાળેરે શીમળ નહી છોડનારી શું વહે

ગુણકા—(કોષમાં) ચુપ ચુપ બકીશ નહી વધુ નહિ તો
જોયુ છે આ ચૌદસુ રતન (એમ કહી ચાણક બતાવે છે.)

ભદ્રા—અરે પાપણી હું મરવાથી બીલકૂલ ડરતી નથી
પણ અફરોશ વચન ન બણાવશે આ તારાં વાક્યો સાંભળી હૃદય
ચીરાય છે.

હવે શબ્દન થતુ નથી આ ધરા માર્ગ કેમ નથી દેતી.

ગુણકા—ખેસ ખેસ જોઇ સતી આવાજ ડાળે તમહી મુકી હશે
કેમ કહ્યું માને છે કે નહી (એમ કહી ચાણક મારે છે)

સતી જમીન ઉપર પડી ફેલત કરે છે ને ધ્રુવર ઉપર અરણ્ય
માફક શબ્દો જોલે છે.

એક તારો આધાર દીન બધું એક તારો આધાર
કાળા મૃદમાં બાળા ફસાણી શું ચલા અગ્નણ—દીન
વેસ્વા ફંદમાં હું લપટાણી રાખી મન વિચાર—દીન
લાજ લેઈ વેસ્વા નહારી હું બાણીશ મધ તમારી—દીન

મરતું બહું આપી મારે શો કંઈ રે ઉપાય—દીન
લંપટ વેસ્થા વળગી મુજને કેમ તે છુટાય—દીન
સ્વામીએ છોડી મુને કહ્યું તરછોડી નાથ

હું નીરાધાર—દીન

ભદ્રા—અરે વિશ્વ પતી એક તું ને બીજી હું આ કાળરૂપી
વેસ્થા કેમ છોડશે (પણ એક માસની મુદતમાં કાંઈ ઉપાય મુજશે)
એમ વિચારી મુદત માગે છે.

ભદ્રા—બાપ હું તારા કહેવા પ્રમાણે કમુલ કરું છું પણ એક
માસ રગ આપો.

બુલુકા—બંદે એમ કર પણ હું છોડનાર નથી.

(ભદ્રાએ મનમાં વિચાર્યું કે આ શીમળનું રક્ષણ કરનાર અહીં
વિક્રમ ઉજનની માદી હાથે આપાદ છે માટે એને માફ દુઃખ
જણાવું કે સત્ય વાદી મને જરૂર છોડાવશે એમ વિચારી કામળ
તથા માર કરે છે.)

કામળ

ઉજન નમર વીક્રમવીર ધર્મ ધુરંધર છે ધીર
વેલા પધારો વારે આજ રાખવા સતીની લાજ
વસ્ત્રા હાથ પડી છે સતી બાળા બહુ ચામ દુખી
હ્યારો નહિ ને જન પતી જરૂર બાળા જાણે મરી
કોસંબી નમ્ર છે જ્યાંય વસે વેસ્થા પુખ્તિ પાંચ
વેલા આવળે આપ નહીં તો અળગા કરશે ધાત

આ પ્રમાણે કામળ લખી લાલણને જાતો વીદાય કર્યો
લાલણે રસ્તો ટુંકો કરવા માંડ્યો.

પ્રવેશ ૪ થો.

સ્થળ—વીક્રમ પાસે લાલણ કામળ લખ આવે છે અને કહેરી
માં બાપી ઉભો રહે છે,

વીક્રમ—આવો જલદેવ આપ શ્રી કામે પધાર્યા છો.

બ્રાહ્મણ—મહારાજ કૌસળીનગરથી કામળ લઈ આપને

આપવા આવ્યો છું.

વીક્રમ—ભલે મહારાજ આપ કામળ ખતાવો.

(બ્રાહ્મણ પત્ર આગળ નુકે છે) પત્ર વાંચી તરત તકવારી

કરે છે (ખાદ પણ કરે છે.

વીક્રમ—પ્રતીકાર

પ્રતીકાર—હાજર અનંતાતાર હુકમ ?

વીક્રમ—લાવો મારો રેવંત જ્યારે ખાળાને છાડાવું ત્યારે
અન્તપાણી લેવું (એમ કહી રાત્ર તકવાર થાય છે અને કૌસળી
શહેરમાં આવો પડોંચે છે

વેસ્થા—પધારો પધારો ધર્મ મુરતો પૃથ્વી પતી આ ગરીબ
હુ પર દયા કરી.

ભદ્રા—પીતાજી આપ મારા શીમળ રક્ષણ છો એમ હું
માનું છું

વીક્રમ—પુષ્પાવલી આ કેણું છે.

ગુણકા—મહારાજ એ મારી બેન છે એ મારી પાસે રહે છે

ર.જી વીક્રમ—ભલે તે હું માનું છું પણ શીમળ તમારે

સાનું

ગુણકા—મહારાજ એનું બોલવું સદાએ એવું છે.

વીક્રમ—ખાદ બોલ તારે ગુણકાને શીમળવૃતને શું મસ્કરી કરે છે

ભદ્રા—મહારાજ હું ત્રાંચાવટીના દંતા સેકના દોકરાની સ્ત્રી છું

વીક્રમ—પણ અહીં ક્યાંથી

ભદ્રા સરવે દક્ષીણ જણાવે છે

વીક્રમ—પુષ્પાવલી બોલ સાંચું આ ખાદ કેણું છે.

ગુણકા--એ મારી બેન છે

વીક્રમ--બદમાસ સીધું બોલ કોણ છે.

આથી ગુણકા ગભરાય છે ને સગ્ન ક્રોધથી બોલે છે.

બોલ બાળા કોણ જન્મ અબીમાની તારે આવી બન્યું રે

અબળા કર્યાથી આવી તારે હાય અબીમાની

જાને સંતાપે છે તું છીનાલ અબીમાની

આપ રજ અબળાને આવાર અબીમાની

નહી તો તૈયાર છે આ નસવાર અબીમાની

શીયળ છોડાવા નહી કો સમરથ અબીમાની

કેમ મઠ છે તારી ગત્ય અબીમાની

ઉજન પતી વીક્રમ રાય અબીમાની

આવ્યો સતી છોડાવા કાળ અબીમાની

સતી શીયળનો હું રખવાલ અબીમાની

આપ રજ નહી તો યજ્ઞ બે હાલ અબીમાની

રાગ વીક્રમ બહુ તાપ દહ સતીને વધ ચાલતો થાય છે પોતાને
વાસ લાવી મુકામ આપે છે ને બાદ સારી રીતે સુખી કરે છે.

પ્રવેશ ૫ મો.

(કસ્તુરની માતા પીતાના સમાચાર)

સ્થળ--કસ્તુર પોતાને ઘેર આવે છે સ્ત્રી ન મળવાથી જંગલમાં
જાય છે.

(કસ્તુર બાગોલેથી નોકર મોકલે છે)

નોકર--(વંદન કરી) શેઠ આહુળ આપના ચીરંજીવીભાઈ કસ્તુરે
બાગોલે આવી પડાવ કર્યો છે.

શેઠ--મલે બહુ સાર ચાલો આપણે સામા જઈએ

(સરવે હુંડુંબી મળે છે.)

કંતા શેઠ--આપ બહુ દીવસે પધાર્યા ચાલો આપણે ઘેર.

કંરેતુર—(સ્ત્રી ન દીઠી તેથી) પીતાજી આપણી કુળ વધુ
સા કામે રોકાઈ છે.

દંતા—ભાઈ એ કાંઈ કહેવા જેવું નથી.

કંરેતુર—પીતાજી આ મર્મ ભરેલાં (મુચવાતાં) વચન ? કેમ
શું જન્યું છે.

દંતા—ભાઈ તમારા જ્યાં પછી બાર માંસે એને મર્મધારણ
કરેલો. જોઈ ત્યાગ કરેલો છે મુલક ત્યાગ કર્યો છે.

કંરેતુર—અહા હા હા અરે મારાં એધાનો ન બતાવેલ (મે
જાન થઈ પડે છે) (શુધ થઈ) શું મારી મુરખાઈએ બાળાનો ત્યાગ
ખરેખર મને અબળા એ ક્યાં મળશે અરે અવીચારીઓ માતા
પીતા તમેને કાંઈ વધુ નહીં બોલતો પણ એ સ્ત્રી સિવાય હું આ
વનારનથી જ્યાં સ્ત્રી મલસે ત્યાંજ જળ પીવું ખરેખર અહીં ર-
હેવું યોગ્ય નથી.

એમ પોતે એકાએક નીકળી જાય છે.

કંરેતુર ફરતાં ફરતાં ઉજનમાં નદી કીનારે આવી પહોંચ્યો
અને વીચાર્યું કે બાળા હવે મળનાર નથી માટે આક્ષીપા કઠિ દેહ
ત્યાગ એમ કહીકષ્ટ ભેગાં બાવી બળવાના વીચારમાં પ્રાર્થના
કરવા લાગ્યો.

(આ વખતે વિક્રમ આવી મળે છે)

વીક્રમ—અરે આ કામે કાણુ બળે છે (એમ વીચારી કહ્યું
કાણુ બળે છે.

કંરેતુર—કાણુ તે દુખી છે તો તમે તમારે મારજે જવો
અચારી સી જરૂર છે.

વીક્રમ—અરે ભાઈ તમે કાણુ છો ને સા કારણથી મરે
છો તે ફરમાવશો.

કંરેતુર—તમારે સી જરૂર છે મારાથી કાજ તકરાર કરવી
જોગ્ય નથી.

વીક્રમ—ભાઈ હું ત્યાં સુધી તારે દુઃખ ને બાગુ ત્યાં સુધી
અજ પાણીનો ત્યાગ કર

કસ્તુર—આપ દેણુ છે.

વીક્રમ—હું કષ્ટ દેવ પ્રતાપે ઉજનમાં રાગ્ય કર છું મારું
નામ વીક્રમ છે.

કસ્તુર—(વીક્રમ બાણીને) ભાઈ હું ત્રાંખાવડીના ફાંતા શેકનો
દીકરો મારું નામ કસ્તુર બાદ સ્ત્રીને વીધેગે કર છું.

રાજા વીક્રમ—પરંતુ તમારી સ્ત્રી નું નામ બાણીનો

કસ્તુર—ગંગાધરના શેઠ વીરમંદની દીકરી છે એનું નામ
બદ્રા છે.

વીક્રમ—ભાઈ તું મહારાષ્ટ્ર નહિ મારું વેણુ છે મારે ચાચો
સાથેજ.

(કસ્તુર રાજા સાથે જાય છે.)

પ્રવેશ ૬ હો.

(સ્થળ કસ્તુર સ્ત્રીને મળે છે.)

વીક્રમ—પ્રતિહાર

પ્રતિહાર—હુકમ દાર હાજર

વીક્રમ—આપણા પાસે અવેલી બદ્રા નામે એ દુઃખી બાળા
છે. નેને જોલાવો

પ્રતિહાર—સારું મહારાજા જેવી આજ્ઞા

(પ્રતિહાર બદ્રાને જોલાવી લાવે છે.)

બદ્રા—(કસ્તુરને ગળે વળગીને) અરે સ્વામી સ્વામી કહો
વળગે છે. બાદ રાજાને પ્રણામ કરી રાજા માટે છે અને સરવે
ચાલ્યાં જાય છે. ખેલ પુરો.

(અપૂર્ણ)

સમાપ્ત.

લે. જોશી શીવશંકર મોહનલાલ નાથર.

મુ. પાલડી, વીસનગર પાસે,

